

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14518213>

O‘ZBEKSTONDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILY-USLUBIY ASOSLARI

Ergashboyev Minghojiddin Jasurbek o‘g‘li

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Iqtisodiyot fakulteti 2-bosqich talabasi

ergashboyevminghojiddin@gmail.com

Eshmuradov Ulug‘bek Tashmuratovich

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasini mudiri

<https://orcid.org/0009-0005-5325-9176> ulugbek1983.05@gmail.com

Annotatsiya: *Dunyo miqyosida agroturizm qishloqlar rivojining samarali vositasi ekanligi isbotlangan, u kichik fermer xo‘jaliklariga qo‘shimcha daromad keltirib, qishloq infratuzilmasini yaxshilaydi va yangi ish o‘rinlari yaratadi. Aholisining deyarli yarmi qishloq joylarida istiqomat qiluvchi agrar-industrial davlat bo‘lgan O‘zbekistonda agroturizm qishloqlar rivojlanishining asosiy omili bo‘lishi mumkin.*

Mazkur maqolada, turizm sohasini rivojlantirishda agroturizmning ahamiyati, afzalliklari, bugungi kunda mavjud muammolar va ularni hal etish yo‘llari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: *Turizm, agroturizm, qishloq turizmi, turistik klaster.*

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL BASIS OF AGROTURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN

Abstract: *Globally, agritourism has been proven to be an effective tool for rural development, generating additional income for small farms, improving rural infrastructure, and creating new jobs. In Uzbekistan, an agro-industrial country with almost half of its population living in rural areas, agritourism can be a key factor in rural development.*

This article discusses the importance of agritourism in the development of the tourism sector, its advantages, current problems, and ways to solve them.

Keywords: *Tourism, agrotourism, rural tourism, tourist cluster.*

Keyingi yillarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohatlar natijasida mamlakatda turizmni milliy iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish, hududlarni jadal rivojlantirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish, mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish qishloq aholisi turmush farovonligini oshirishning asosiy omili hisoblanadi. Shuning uchun, O‘zbekistonda turizmni, jumladan agroturizmni rivojlantirish bo‘yicha qabul qilayotgan strategik dasturlarda bunga alohida e‘tibor berilmoqda. Jumladan, 2022—2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida turizm sohasini keyingi besh yilda rivojlantirish bo‘yicha quyidagi vazifalarni amalga oshirish belgilangan: “Turizm, transport, axborot-kommunikatsiya, jumladan dasturiy ta‘minotlar va boshqa xizmatlar eksportini 1,7 baravarga oshirish yoki 4,3 milliard AQSh dollariga yetkazish.

“O‘zbekiston bo‘ylab sayohat qiling” dasturi doirasida mahalliy sayyohlar sonini 12 million nafardan oshirish hamda respublikaga tashrif buyuradigan xorijiy turistlar sonini 9 million nafarga yetkazish.

To‘siqsiz turizm infratuzilmasini mamlakatning asosiy turizm shaharlarida keng joriy qilish. 2026 yilgacha turizm sohasida band bo‘lgan aholi sonini 2 baravar oshirib, 520 ming nafarga yetkazish”[1].

Shuni alohida ta‘kidlash joizki, jahon iqtisodiyotida turizmning har bir yo‘nalishi, xoh u sarguzasht turizmi, xoh u madaniy turizm bo‘lsin insonlar orasida ommalshib, hayotining bir qismiga aylanib ulgurdi. 2019-yilda dunyo bo‘ylab xalqaro sayyohlar soni 1,460 milliardga yetgan, bu 2018-yilga nisbatan 3,7 foizga ko‘pdir [9].

Albatta, sayohat qilish, yurt kezish yoki tarixiy joylarga tashrif buyurish insonlarning ikkilamchi ehtiyoji hisoblanadi va o‘z navbatida biror fojiali voqea yoki iqtisodiy inqiroz yuz bersa, turizmning iqtisodiyotdagi o‘rni zaiflashishi mumkin. Buning yaqqol misoli sifatida 2019-2020-yillardagi Covid-19 virusining tarqalishi va butun dunyo bo‘ylab epidemiyaga aylanishi bir qancha turizm rivojlangan davlatlar iqtisodiyotiga jiddiy salbiy ta‘sir ko‘rsatdi. BMTning Savdo va taraqqiyot konferensiyasi 2021-yil iyun oyida hisobotini e‘lon qildi. Unda global iqtisodiyot pandemiyasi natijasida 4 trillion AQSH dollaridan ko‘proq zarar ko‘rishi mumkinligi

aytilgan [5]. Ammo, shunga qaramay turizm borgan sari insonlarda katta qiziqish uyg'otib, dunyo bo'ylab sayohatlar soni oshmoqda. Shunday sharoitda agroturizmni iqtisodiyotimizning yaxshigina daromad olib kiruvchi sohalardan biriga aylantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Turizmni tashkil etilayotgan turning o'ziga xosligi, mavzusi, davomiyligi, harakatlanish usullari va turning boshqa xususiyatlaridan kelib chiqqan holda quyidagi turlarga bo'lishimiz mumkin (1-rasm).

1-rasm. Turizmning o'ziga xosligi va alohida xususiyatlaridan kelib chiqqan holda turlari¹

Bundan kelib chiqib, nega aynan turizm yo'nalishlari ichida agroturizm yo'nalishini rivojlantirishga e'tibor qaratishimiz kerak, agroturizmning qishloq turizmidan nimasi bilan farq qiladi? Degan savollarga javob berish uchun avvalo agroturizm o'zi nima, qishloq turizmi nima ekanligini tushunimiz va farqlashimiz lozim.

¹ Muallif ishlanmasi

“Agroturizm yoki qishloq turizmi odatda fermer xo‘jaliklarida sodir bo‘ladi. Bu sayohatchilarga qishloq hayotini boshdan kechirish, mahalliy taomlarni tatib ko‘rish va turli dehqonchilik vazifalari bilan tanishish imkoniyatini beradi. Ushbu turdagi turizm Italiyada fermer xo‘jaligi deb ham ataladi. Agroturizmning ba‘zi turlari to‘g‘ridan-to‘g‘ri bozor agroturizmi, tajriba va ta‘lim agroturizmi va tadbir va dam olish agroturizmidir” [10].

“Agroturizm – bu aholi uchun qo‘shimcha dam olish maskanlarining shahar markazlaridan tashqari hududlarda, xususan, tumanlarda bo‘lishidir. Agroturizmdan ko‘zlangan asosiy maqsad mamlakatga tashrif buyuruvchi turistlarni yurtimizda ko‘proq va mazmunli vaqt o‘tkazishini ta‘minlash bo‘lsa, yana bir tomondan mahalliy aholining maroqli hordiq chiqarishi uchun qo‘shimcha imkoniyatdir” [11].

“Agroturizm - qishloq turizmi (yoki agroturizm) turizmning bir turi bo‘lib, u dam olish yoki qishloq xo‘jaligi ishlarida ishtirok etish uchun qishloq joylarida turistlarning vaqtinchalik qolishini nazarda tutadi, qishloq joylarining tabiiy, madaniy va tarixiy va boshqa resurslaridan foydalanishga qaratilgan turizm sohasi va kompleks sayyohlik mahsulotini yaratishi bilan o‘ziga xosdir”[12].

A.Yu.Aleksandrovaning “Geografiya turizma” deb nomlangan darsligida “qishloq turizmini ekologik turizmning bir tarmog‘iga qo‘shishni ilgari suradi”[2]. V.V.Xrabovchenkoning “Экологический туризм” deb nomlangan o‘quv qo‘llanmasida ekologik turizm bilan birga qishloq turizmini tashkil qilish borasida to‘xtalgan [3]. A.B.Kosolapovning “Теория и практика экологического туризма” deb nomlangan o‘quv qo‘llanmasida ekologik va qishloq turizmini tashkil qilishning nazariy masalasi ustida tadqiqotlar olib borgan [4].

Shu sohada mamlakatimizda tadqiqotlar olib borgan Baymuradova I.Sh. ta‘kidlashicha, “Agroturizm – sayyohlarni qabul qilish va fermer xo‘jaliklariga joylashtirish, ularni dehqonchilik va ishlab chiqarish faoliyatiga faol jalb etish”[5]. Z.I.Usmanovanning tadqiqotlarining asosiy yo‘nalishlari O‘zbekistonda turizm-rekratsion xizmatlarni rivojlantirishga qaratilgan [6]. D.Z.Norqulova o‘zining ilmiy tadqiqotalri natijasida O‘zbekistonda sotsial turizm xizmatlarini rivojlantirishning

tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish borasida bir qator tavsiyalarni ishlab chiqqan bo‘lib, asosiy yo‘nalish sifatida ijtimoiy himoyani ko‘rsatib o‘tgan [7].

Yuqoridagi fikr-mulohazalardan ko‘rinib turibdiki, agroturizm qishloq turizmi, ekologik turizm, sotsial turizm tushunchalari o‘xshash, ammo mohiyati boshqa so‘zlar sifatida ishlatilgan. Bunda agroturizmga xizmat ko‘rsatuvchi qishloqdagi obyektlar va ularning o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik, yahlit tuzilmani yaratish borasida to‘xtalib o‘tilmagan.

“Agroturizm (angl. agrotourism) deganda fermer xo‘jaliklarida dam olish, sayohat davomida qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishi bilan tanishish imkoniyati tushunilsa, “Qishloq turizmi” (angl. rural tourism) – bu qishloq joylarida oddiy dam olishdir”[13].

Shuning uchun bugungi kunda agroturizmni keng targ‘ib qilish, rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Tahlillar ko‘rsatadiki, dunyoda qishloq turizmini rivojlantirish orqali ichki turizmni so‘ngra xalqaro turizmni rivojlantirgan va jahon turizmida “lider” o‘rinlarni egallab kelayotgan AQSh, Kanada, Fransiya, Angliya, Germaniya, Italiya, Avstraliya va Ispaniya davlatlari jahon turizmidagi hozirgi mavqelariga dastlab qishloq turizmini rivojlantirish orqali erishdilar [8]. Bugungi kunda yurtimizda ham agroturizm rivojida ko‘plab islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasining “Turizm to‘g‘risida”gi qonuni, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 2-dekabrda “O‘zbekiston Respublikasi sayyohlik industriyasini jadal rivojlantirishni ta‘minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida” PF-4861-sonli, 2018-yil 3-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasining sayyohlik salohiyatini rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratish bo‘yicha qo‘shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PF-5326-sonli, 2018-yil 6-fevraldagi “O‘zbekiston Respublikasi turizm salohiyatini rivojlantirish uchun qulay sharoitlar yaratish bo‘yicha qo‘shimcha tashkiliy chora-tadbirlar to‘g‘risida” PQ-3509-sonli, 2018-yil 7-fevraldagi “Ichki turizmni jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-3514-sonli, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 5-yanvardagi “O‘zbekiston respublikasida turizmni jadal

rivojlantirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” PF-5611-sonli farmoni bilan tasdiqlangan 2019—2025-yillarda O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish Konsepsiyasi, 2019-yil 13-avgustdagi “O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5781-sonli Farmon va qarorlari, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 18-sentabrdagi “Turizmning yangi turlarini joriy qilish hamda mamlakatimizning turistik salohiyatidan samarali foydalanishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 582-son qarori turizm salohiyatini oshirish borasida qilinayotgan islohotlar natijasi va agroturizmni rivojlanish uchun keng imkoniyatlar yaratilayotganligi dalolatidir.

Agroturizm afzalliklari hammaga ayon: sharoitning o‘zgarishi, toza havo, yangi ko‘nikmalar va eng muhimi, bularning barchasi bepul bo‘lishi mumkin. Ta’kidlash lozimki, agroturizmning qishloq aholisi uchun ham ahamiyati kata bo‘lib, qishloq joylarda agroturizmni rivojlantirish quyidagilarni ta’minlaydi:

- tabiiy xilma-xillikni saqlash imkoniyati;
- qishloq turizm infratuzilma obyektlari barpo etilishini;
- qishloq joylarida yangi ish joylarini yaratilishni;
- o‘zlari yetishtirayotgan qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini innovatsion usulda taqdim etishni;
- qishloq xo‘jaligi aholisining daromadlari oshishi va turmush darajasi yuksalishini.

E’tirof etish kerakki, har bir sohaning afzallik tomonlari bo‘lganidek, bu sohaning ham o‘ziga yarasha kamchiliklari ham bo‘lib, bular jumlasiga quyidagilarni kiritish mumkin:

- turizm tarmog‘ini tartibga soluvchi normativ-huquqiy asosning nomukammalligi;
- agroturizm infratuzilmasining yaxshi yo‘lga qo‘yilmaganligi yoki umuman yo‘qligi;
- milliy agroturistik brendlarning mavjud emasligi;

– turistlarni mavjud agroturizm salohiyati to‘g‘risidagi ma‘lumotlar bilan ta‘minlashni tashkillashtirish darajasining pastligi va boshqalar.

Umuman olganda, turizm sohasida davlat siyosati istiqbolda hududlar va ularning infratuzilmasini kompleks jadal rivojlantirishda turizm sohasi yetakchilik qilishi, dolzarb ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni yechish, ish o‘rinlarini ko‘paytirish, hududlar diversifikatsiyasi va rivojlanishini ta‘minlash, aholining daromadlari, yashash darajasi va sifatini oshirish hamda mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va imidjini yaxshilashga qaratilgan.

Ushbu mavzuda olib borgan dastlabki izlanishlarimiz natijasida agroturizmni rivojlantirish bo‘yicha quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiq, deb hisoblaymiz:

har bir hududning turizm salohiyatini o‘rganish, hudud va uning tarixi, turistik obyektlari va o‘ziga xos xususiyatlari to‘g‘risida turli tillarda kontentlar yaratish, ularni targ‘ibot qilish hamda turpaketlar yaratishda yordam ko‘rsatish;

agroturizm bo‘yicha nazariy bilim va amaliyotning uyg‘unligini ta‘minlagan holda professor va o‘qituvchilarning izlanishlari, talabalarning turizm sohasidagi nazariy bilimlarini amaliyotda qo‘llash imkoniyatlarini kengaytirish;

hududlardagi aholi tomonidan turizm xizmatlarini ko‘rsatish sifatini yaxshilash hamda kadrlarning malakasini oshirishda ko‘maklashish;

agroturizm biznesiga fermer va dehqon xo‘jaliklarini, qishloq joylardagi mahalliy aholini (asosan uzoq va tog‘li hududlardan) jalb qilish;

qishloq va etnografik turlar (an‘anaviy turmush tarzi, hunarmandchilik, taom tayyorlash va boshqalar) doirasida sayyohlarni qabul qilish istagiga va imkoniyatiga ega bo‘lgan dehqon va fermerlar uchun namunaviy “turistik qishloq” “turistik mahalla” tipdagi uy-joy komplekslari (an‘anaviy uslubdagi) qurish;

fermer xo‘jaliklarining faoliyatini kengaytirish va diversifikatsiya qilish, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari, shu jumladan, sharob mahsulotlari, quritilgan mevalar, shirinliklar va boshqalarni joyida tatib ko‘rishni tashkil qilish yo‘li bilan ular hududida yagona tuzilmaga qishloq turistik klasterlarini tashkil etish.

Agroturizmni rivojlantirish biz uchun yangi yo‘nalish hisoblanib, u faqatgina turizmni emas, balki qishloq xo‘jaligi, ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish sohaslarining ham rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi, hududning iqtisodiy samaradorligi o‘sishi uchun hamda eng asosiysi qishloq aholi turmush darajasi yuksalishiga o‘zining munosib hissasini qo‘shadi, deb hisoblaymiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. 2022—2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida. 2022-yil 28-yanvar, PF-60-son. //lex.uz
2. А.Ю.Александрова. География туризма. Москва, КНОРУС, 2010. - 590 с.
3. В.В.Храбовченко. Экологический туризм. Учеб. Пособ. Финансы и статистика, Москва, 2004. -172 с.
4. А.Б.Косолапов. Теория и практика экологического туризма, Учеб. Пособ. Москва, КНОРУС, 2005.- 240 с.
5. Baymuradova I.Sh. Agroturizm: O‘zbekistondagi fermerlar va mahalliy aholi uchun potensial imkoniyatlar. Theoretical and Practical Principles of Innovative Development of the Agricultural Sector in Uzbekistan. Volume 3. 2022//SB TSAU Conference.
6. Usmanova Z.I. O‘zbekistonda turistik-rekratsion xizmatlarni rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari. Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Samarqand, 2018. -17-19 b.
7. Norqulova D.Z. O‘zbekistonda sosial turizm xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. Samarqand 2018 y. -21-23 b.
8. Norchayev A.N. Qishloq turizmi infratuzilmasini shakllantirish va rivojlantirish imkoniyatlari. “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. 4-son, iyul-avgust, 2019.
9. [“International Tourism Highlights, 2020 Edition”](#). World Tourism Organization. January 2021. pp. 23. ISBN: 978-92-844-2244-9.
10. https://uz.wikipedia.org/wiki/Turizm_turlari
11. [https://www.samdu.uz/uz/news/Agroturizmni rivojlantirish bizga nima uchun kerak?](https://www.samdu.uz/uz/news/Agroturizmni_rivojlantirish_bizga_nima_uchun_kerak?)
12. <https://ferganatourism.uz/agroturizm>
13. <https://www.google.com/search?>